

Ю. І. Корнелюк
асистент кафедри теорії, історії та філософії права
Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

С. Л. Юзьків
студентка 3 курсу
Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

Англійська правова сім'я являє собою досить цікаву та особливу систему регулювання суспільних правовідносин. Порівняно з романо-германською вона відрізняється своїми джерелами права, системою, органами судової та правоохоронної діяльності, галузями права тощо. До її складу входять такі держави, як Великобританія, Канада, Австралія, Північна Ірландія, Нова Зеландія та багато інших. Це склалося завдяки колоніальній історії цих держав та підданству англійській короні. Навіть зараз Англія так чи інакше впливає на правову систему та політичну діяльність своїх колишніх колоній. Це пояснюється створенням асоціації Британської Співдружності (або Співдружність націй, як сьогодні називають), що прийшла на заміну Британській імперії. Також минулі колоніальні держави не мають свого монарха чи главу держави, оскільки визнають тільки англійську королеву та підданство їй. Саму завдяки впливовості такої правової системи, її поширенню та широкому використанні в багатьох країнах ми можемо констатувати про важливість цієї сім'ї та актуальність її дослідження.

Особливості англійської правової системи досліджували такі учені як: О.М. Гумко, В.П. Захаров, П.В. Мельник, А.А. Музика, С.Ю. Лукашевич та інші.

Англійська правова система входить до складу англо-американської правової системи або як її ще називають англосаксонською, сім'єю загального права.

Ця правова система на відміну від романо-германського права, розвивалась не в університетах, не доктринально вченими-юристами, а юристами-практиками і відтворювалась у судових прецедентах. Крім того, Англія не сприйняла римське право, в якому основне місце займає цивільне право, в якості зразка. І саме тому правова система Англії не визнає поділу права на приватне і публічне. Також не визнається виділення торгового права із норм цивільного права, як це прийнято у Франції, в Німеччині і в багатьох інших країнах [1].

Вироблена роз'їзними королівськими суддями система норм права замінила форми правосуддя, що використовувалися раніше: місцеві, канонічні, міські і суди баронів. Ця система норм стала іменуватися загальним правом і мала обов'язкову силу як для королівських, так і для нижчих судів. У Англії загальне право виникло на основі королівської влади і раніше, ніж у країнах континентальної Європи. Це пояснюється тим, що тут раніше, ніж в інших країнах Європи, затвердилася сильна централізована монархія.

У той час, як у країнах європейського континенту римське цивільне право активно реципувалося, загальне право в Англії сформувалося і укоренилося без випереджаючого впливу римського права – завдяки позитивним місцевим властивостям. Воно було орієнтовано головним чином на засоби правового захисту. На сто років загальне право випередило континентальне право розробкою засобу захисту від зловживання: піддавати своїх ворогів позбавленню волі без суду і слідства. Про це свідчить наказ про *habeas corpus*, що означає: «ви повинні пред'явити (у суді) тіло (затриману особу)».

Загальне право Англії було сформовано (і значною мірою функціонує й зараз) як неписане право, яке ґрунтується на професійній традиції, а пізніше – на міркуваннях суддів при вирішенні справ. Одним із фундаментальних його засад було те, що кримінальні справи і більшість цивільних справ розглядалися судом присяжних [2].

Тож можемо зазначити, що англійська правова система має свою особливу та довготривалу історію. Основні доктрини цієї сім'ї були сформовані значно раніше ніж утворення римського права та його концепцій. Діяльність суду та вирішення спорів ґрунтувалось на практиці судів та судових прецедентах, які використовувались при виникненні ідентичних чи подібних конфліктів. Ця система вирішення спорів пройшла через покоління та дійшла до наших днів.

З давня судовий прецедент обґрунтував невідповідальність монарха («король не може бути неправий»), санкціонував інститут контра сигнатури («король не може діяти один»). Визнання судового прецеденту джерелом права означає, що судові органи здійснюють не тільки юрисдикційну функцію (вирішення конфліктів на основі права), а й правотворчу. Обов'язкові прецеденти створюються лише так званими вищими судовими інстанціями: Палатою лордів, Судовим комітетом Таємної Ради (у справах держав – членів Співдружності), Апеляційним судом і Високим судом. Нижчі суди прецедентів не створюють. Англійське правило прецеденту носить імперативний характер такого змісту: вирішувати так, як було вирішено раніше (правило «stare decisis»). Відповідно до цього правила, кожна судова інстанція зобов'язана додержуватися прецедентів, вироблених вищим судом, а також створених нею самою (якщо це вища судова інстанція). За англійськими даними, кількість прецедентів досягла 500 тисяч [2].

Також особливістю є суд присяжних. З давніх часів до суду залучилися різні категорії осіб та прошарків населення для всебічного та повного дослідження обставин справи. Різні думки та погляди на конфлікт дозволяли суду справедливо прийняти рішення та притягнути винних осіб до відповідальності.

На нашу думку судовий прецедент та суд присяжних є одними з найголовніших рис англійського права. Вони характеризують його унікальність та особливість. Вважаємо, що доцільним було б доповнити джерела континентального права судовим прецедентом та запровадити суд присяжних для всебічного дослідження справ. Це допоможе розгрузити правову систему, швидко та якісно розглядати обставини справи та приймати справедливі рішення.

Ще однією особливістю англійської правової сім'ї є утворення права справедливості. Воно трактується як сукупність норм, які покликані корегувати англійське право і є на сьогодні його невід'ємною частиною. Суд справедливості виник як правомочність монарха здійснювати через лорда-канцлера право пом'якшення суворих судових рішень, посилаючись на загальні принципи права, поняття добра і гуманізму, а не на конкретні прецеденти. Суд лорда-канцлера заповнював прогалини загального права. Наприклад, канцлер надавав силу зобов'язанню особи управляти майном на користь третьої особи і передавати їй одержані прибутки. При цьому не порушувалася норма загального права, відповідно до якої особа, що одержала майно в результаті передача (довіри) його іншою особою для управління в інтересах третьої особи, стає єдиним власником цього майна (так звана довірча власність).

Лорд-канцлер втручався в розгляд справи «в ім'я справедливості». Він брався за справу лише тоді, коли міг застосувати санкції до відповідача, який порушив його розпорядження. Не претендуючи на зміну норм, установлених судами, він по сутності виробляв додаткові норми, що називалися нормами права справедливості. Був накопичений і систематизований значний обсяг типових випадків, що ґрунтувалися на юрисдикції канцлера, утворилися низка концепцій (концепція зловживання впливом і введення в оману та ін.) та інститутів (основний із яких – довірча власність).

Згодом лорд-канцлер позбавився можливості на власний розсуд вирішувати справи. Його суд перейшов до вирішення спору на підставі прецеденту. Так склалися дві рівнобіжні системи прецедентного права, що мали низку відмінностей у нормах матеріального і процесуального права. Згодом це ускладнило процедуру судового розгляду справ [2].

Судова реформа 1873–1875 рр. (Новий акт про судоустрій) фактично об'єднала загальне право і право справедливості, канцлерські суди з судами загального права. Після 1875 р. норми загального права і права справедливості почали застосовуватись одними і тими ж судами, при цьому норми права справедливості перетворились на органічну частину єдиного прецедентного права Англії [3].

Слід також загадати про систему англійського права, яка будується на дещо іншій основі, ніж система права в країнах романо-германської правової родини. Зокрема, в англійському праві виділяються такі галузі (branch) права: делікти (torts); кримінальне право; оренда (bailment); володіння і власність (possession and ownership); угоди (contracts); спадкування; трасти (trust). Також виділяють конституційне право і міжнародне право [4].

Підсумовуючи, хочемо зазначити, що англійська правова система є досить унікальною та цікавою. Вона значно відрізняється від континентальної сім'ї своїми джерелами, системою, правовими органами та структурою. Пройшовши глибоку історію розвитку до наших днів дійшло таке джерело права як судовий прецедент. Він ґрунтується на основі практики суддів та юристів та використовується у подібних чи ідентичних справах. Кожна судова інстанція зобов'язана додержуватися прецедентів, вироблених вищим судом, а також створених нею самою (якщо це вища судова інстанція). За англійськими даними, кількість прецедентів досягла 500 тисяч. Не менш важливим є суд присяжних який дозволяє всебічно досліджувати ту чи іншу судову справу та приймати

справедливе рішення. Аналізуючи ефективність використання цих двох положень все більше вони набувають поширення і знаходять своє відображення у законодавствах держав романо-германської правової системи. Це стосується й України. Зокрема, положення про суд присяжних закріплено Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом України і Законом України «Про судоустрій і статус суддів» та все частіше використовуються у судовій практиці нашої держави.

Важливим у англійській правовій системі є утворення права справедливості. Воно трактується як сукупність норм, які покликані корегувати англійське право і є на сьогодні його невід'ємною частиною.

Славиться ця сім'я також відсутність кодифікованих нормативно-правових актів та системою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Особливості англійського права. URL: <https://studfile.net/preview/5392748/page:20/>
2. О.Ф. Скакун. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум. 2001. 656 с.
3. О. В. Чернецька, в. С. Шилінгов. Право англії як класична модель прецедентного права. Київ: Часопис Київського університету права. 2015. № 4. С. 348-352.
4. О.О. Погрібний. Порівняльне правознавство: підручник. Харків: Порі. 2006. 296 с.

А.О. Нестеренко

асистент кафедри КМП

Іван Крук

студент IV курсу спеціальності 081 «Право»
ІППО

СИСТЕМА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зовнішньоекономічна діяльність виступає одним із основних показників соціально-економічного та політичного розвитку країни. У сучасних умовах інтенсивного розвитку транскордонної та економічної інтеграції важливість розвитку міжнародних зовнішньоекономічних процесів не потребує додаткової аргументації.

Під впливом всеохоплюючих глобалізаційних процесів зовнішньоекономічна діяльність потребує вдосконалення системи законодавчого регулювання.

Галузь, підгалузь або законодавча система, як правило, ґрунтується на базовому регуляторному законі. Базову основу законодавчої системи забезпечення зовнішньоекономічної діяльності в нашій державі становить Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959 XII від 16 квітня 1991 року. Саме в ньому закладено загальні принципи правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

У ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» закріплене визначення зовнішньоекономічної діяльності як виду діяльності суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, а також діяльності державних замовників з оборонного замовлення у випадках, визначених законами України, який побудовано на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [6].

Необхідно вказати, що суб'єкти господарської діяльності України та іноземні суб'єкти господарської діяльності, керуючись принципами і правилами здійснення зовнішньоекономічної діяльності, які закріплено у положеннях Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», мають право: самостійно та незалежно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність на території України, керуючись законами, що діють на території України; неухильно виконувати всі договори і зобов'язання України в галузі міжнародних економічних відносин; добровільно вступати у зовнішньоекономічні зв'язки; здійснювати зовнішньоекономічну діяльність в будь-яких формах, які прямо не заборонені чинними законами України; володіти виключним правом власності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на всі одержані ними результати зовнішньоекономічної діяльності; на захист від обмеження прав і